

Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος Γ': Κύπρος ή άγια νήσος

[Ορθοδοξία](#) / [Αγιολογία](#)

(Επιμέλεια Στέλιος Κούκος)

[Κάθε πρώτη Κυριακή του Οκτωβρίου η Εκκλησία της Κύπρου εορτάζει την «Μνήμη πάντων των εν τη Νήσω Κύπρω διαλαμπάντων Αγίων». Πιο κάτω μπορείτε να διαβάσετε την μελέτη του Αρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου Γ' (1913-1977) «Κύπρος ή άγια νήσος»].

Οι εν Κύπρω διαλάμπαντες Άγιοι.

Άθηναι 1968

Ἡ Κύπρος ἔσχε κατὰ τὴν μακρὰν ἱστορίαν τῆς διαφόρους ὀνομασίας, ὡς Ἄκαμαντίς, Ἀλάσια, Κεραστία κ.ἄ., ὡς ἐπίσης καὶ πολλὰς προσωνομίας, ὡς Ἀσπελία (1) Ἀερία, Μακαρία κ.ἄ. Ἡ νῆσος ἦτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων πολὺ γνωστὴ διὰ τὰ πλούσια αὐτῆς μεταλλεῖα χαλκοῦ, διὸ καὶ χαλκόεσσα ἐπίσης ἀπεκλήθη. Εἶχεν ἀνέκαθεν φήμην πλούσιας καὶ ὠραίας νήσου, ἀναφέρεται δὲ εἰς πολλοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς, ὡς εἰς τὸν Ὅμηρον, τὸν Ἐρατοσθένην, τὸν Στράβωνα, τὸν Γαληνόν, τὸν Πλίνιον, τὸν Ὀβίδιον, τὸν Βιτρούβιον κ.ἄ.

Ὁ κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ἀκμάσας Κύπριος χρονογράφος Λεόντιος Μαχαιρᾶς ἀπεκάλεσε τὴν Κύπρον ἁγίαν νῆσον διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐκ Κύπρου Ἁγίων καὶ Μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας. Σεμνυνόμενος ὁ Μαχαιρᾶς διὰ τὴν στρατιὰν τῶν Ἁγίων τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος γράφει εἰς τὸ Χρονικόν του: «χρῆσι εἶνε νὰ φουμίσωμεν [επαινέσουμε] τὴν ἁγία νῆσον, καὶ ὅσον τὴν φουμίσω [επαινέσω] δὲν θέλω πεῖν ψέματα». (2)

Μακρὸς δὲ πράγματι εἶναι ὁ κατάλογος τῶν Ἁγίων, οἵτινες, εἴτε γεννηθέντες ἐν

Κύπρω εἶτε ἕξωθεν ἐλθόντες εἰς τὴν νῆσον, εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἀγιότητος τοῦ βίου των ἢ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῆς ἐκτάσεως τῆς νήσου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων της, δύναται νὰ καυχηθῆ ὅτι στρατευθεῖσα προσέφερε συγκριτικῶς πρὸς τὰς ἄλλας κατὰ τόπους Ἐκκλησίας μεγαλυτέραν στρατιὰν Ἀγίων καὶ Μαρτύρων.

Πολλοὶ Ἅγιοι τῆς Κύπρου παραμένουν ἀνώνυμοι, σωζόμενων μερικῶν πληροφοριῶν περὶ αὐτῶν, ἢ, εἷς τινὰς περιπτώσεις, τῶν Ἀσκητηρίων αὐτῶν, ἐν τοῖς ὁποίοις καὶ λείψανα αὐτῶν φυλάσσονται καὶ τιμῶνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Δὲν εἶναι, ὅμως, ὀλίγοι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων γνωρίζομεν τὰ ὀνόματα καὶ τὴν δράσιν.

Μερικοὶ τούτων διέπρεψαν καὶ ὡς συγγραφεῖς, ὡς ὁ Ἐπιφάνιος, ὁ Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων, ὁ Κυριάκος Πάφου, ὁ Φίλων Καρπασίας, ὁ Λεόντιος Νεαπόλεως, ὁ Θεόδωρος Πάφου, ὁ Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος κ.ἄ. Ὁ Λεόντιος Μαχαιρᾶς, ἀποκαλέσας τὴν Κύπρον ἁγίαν νῆσον, ἐδικαιολόγησε τὴν τοιαύτην προσωνυμίαν συντάξας πρῶτος αὐτὸς κατάλογον Κυπρίων Ἀγίων, δυνάμενος οὕτω νὰ κληθῆ πατὴρ τῆς Κυπριακῆς Ἀγιολογίας.

Ἡ Κύπρος, δεχθεῖσα ἐκ τῶν πρώτων τὸν Χριστιανισμόν, τῷ 45 μ.Χ., διὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, ὅστις ἦτο Κύπριος τὴν καταγωγὴν καὶ ἐγένετο ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, ἀπηλλάγη ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος τῆς εἰδωλολατρείας, δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν πρώτη ἡ Κύπρος ἐξεχριστιανίσθη πλήρως.

Ἦδη κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία φαίνεται καλῶς ὀργανωμένη ἐν Κύπρω, ἔχουσα δεκατρεῖς ἐπισκόπους. Τὸν πλήρη ἐκχριστιανισμόν τῆς Κύπρου ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων μαρτυρεῖ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν ναῶν καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον. Παρὰ τὴν ἔλλειψιν συστηματικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης ἔχουν μέχρι σήμερον ἀνασκαφῆ ἢ ἐπισημανθῆ ὑπερπεντήκοντα βασιλικά, χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ 4ου-6ου αἰῶνος.

Πλῆθος Ἀγίων προβάλλει ἡ Κύπρος καὶ ἁγία νῆσος διὰ τοῦτο ἀπεκλήθη. Ἀλλὰ καὶ πλῆθος ναῶν καὶ μοναστηριῶν παρουσιάζει, μαρτυρούντων τὴν βαθεῖαν εὐσέβειαν τῶν κατοίκων της. Ὑπὲρ τὰς πέντε χιλιάδας ὑπολογίζονται οἱ ναοὶ τῆς Κύπρου, παλαιοὶ καὶ νεώτεροι, ἐκ τῶν ὁποίων πεντακόσιοι περίπου διασώζουσι βυζαντινὰς τοιχογραφίας, τινὲς τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν σημαντικὴν πηγὴν διὰ τὴν Κυπριακὴν Ἀγιολογίαν. (3)

Εἷς τινὰ χωρία τῆς νήσου βλέπομεν ναοὺς ἀπέχοντας ἀλλήλων ὀλίγα μόνον μέτρα, ὡς εἰς τὸ χωρίον Γαλάτα Σολέας, ὅπου εἷς ἕκτασιν μικροτέραν τοῦ ἐνδὸς

τετραγωνικοῦ χιλιομέτρου σώζονται ὀκτὼ ναοί, χρονολογούμενοι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀμμοχώστου ἐλέγετο ὅτι ὑπῆρχον 365 ναοί, ἀφιερωμένοι εἰς τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἑορταζομένους Ἁγίους· σήμερον σώζονται περὶ τοὺς εἴκοσι.

Μέγας ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Κύπρῳ Μονῶν, τινὲς τῶν ὁποίων χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος, ὡς ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγ. Νικολάου Ἀκρωτηρίου, ἡ Μονὴ Σταυροβουνίου, ἡ Μονὴ τῶν Ἱερέων κ.ἄ. Ὑπερβαίνει τὰς διακοσίας ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ καιροὺς ἀκμασασῶν Μονῶν. Ὁ μοναχικὸς βίος ἤκμαζε μέγਾਲως ἐν Κύπρῳ, ἰδιαιτέρως κατὰ τὸν 11ον καὶ 12ον αἰῶνα, ὅτε ἰδρύθησαν αἱ καὶ σήμερον ἀνθοῦσαι Μοναί, ὡς ἡ Μονὴ Κύκκου, ἡ Μονὴ Μαχαιρᾶ, ἡ Μονὴ Ἁγ. Νεοφύτου κ.ἄ.

Παραλλήλως πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον ἤκμασεν ἐν Κύπρῳ καὶ ὁ ἀναχωρητισμὸς. Πλεῖστα Ἀσκητήρια σώζονται σήμερον εἰς ἀποκρήμνους περιοχὰς τῶν ὀρέων τῆς νήσου, μερικὰ τούτων μὲ διάκοσμον καὶ ἐπιγραφὰς τοῦ 8ου καὶ 9ου αἰῶνος. Εἰς τὰς Μονὰς καὶ τὰ Ἀσκητήρια ταῦτα διέλαμψαν πλεῖστοι τῶν Κυπρίων Ἁγίων.

Ἡ Κύπρος ἦτο ἐπίσης, ὡς πληροφορούμεθα ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Ἰουδαίων (4) καὶ τοῦ βίου τοῦ Ἁγ. Πέτρου Ἀτρώας (5) τόπος προσκυνήματος, διότι εὐρίσκοντο ἐν αὐτῇ τὰ λείψανα πολλῶν Ἁγίων, ὡς τοῦ Ἁπ. Βαρνάβα, τοῦ Ἁγ. Λαζάρου, τοῦ Ἁγ. Ἐπιφανίου, τοῦ Ἁγ. Θεράποντος καὶ ἄλλων Ἁγίων.

Λόγω τῶν Ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν κατὰ τῆς νήσου λείψανα πολλῶν Κυπρίων Ἁγίων μετεφέρθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν μερικὰ τούτων ἀλλαχοῦ, ὡς τὸ λείψανον τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος εἰς Κέρκυραν.

Διάφοροι ἐρευνηταὶ ἠσχολήθησαν μὲ τὴν Κυπριακὴν Ἀγιολογίαν. (6) Εἰς τῶν μεγαλυτέρων νεωτέρων ἀγιολόγων, ὁ Hippolyte Delehaye, ἠσχολήθη μὲ τοὺς Ἁγίους τῆς Κύπρου καὶ ἐδημοσίευσεν σχετικὴν μελέτην του ὑπὸ τὸν τίτλον «Saints de Chypre» εἰς τὸ περιοδικὸν «Analecta Bollandiana», τόμ. XXVI, Bruxelles, 1907. Ἡ μελέτη αὐτὴ εἶναι λίαν ἀξιόλογος, καίτοι, λόγῳ ἀγνοίας τῆς Βυζαντινῆς τέχνης τῆς Κύπρου, τῶν τοπωνυμίων τῆς νήσου καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ λαοῦ, παρουσιάζει ἄρκετὰ κενά.

Τινὲς τῶν Κυπρίων Ἁγίων περιλαμβάνονται εἰς τὸ Συναξάριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πολλῶν Κυπρίων Ἁγίων ὁ βίος ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ Acta Sanctorum ἢ ἐγένετο ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μελέτης, ὡς ὁ βίος τοῦ Ἁπ. Βαρνάβα, τοῦ Ἁγ. Τύχωνος, τοῦ Ἁγ. Ἡρακλειδίου κ.ἄ. Ἄλλων Κυπρίων Ἁγίων ὁ βίος περιλαμβάνεται εἰς διαφόρους χειρογράφους κώδικας, ἐκ Κύπρου κυρίως προερχομένους, οἵτινες εὐρίσκονται εἰς τὰς βιβλιοθήκας τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τῆς Μονῆς Σινᾶ, τῶν Ἱεροσολύμων, τοῦ Βατικανοῦ, τῶν Παρισίων καὶ ἄλλων χωρῶν

τῆς Εὐρώπης. Μερικὰ τῶν χειρογράφων τούτων εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτα.

Ἡ Κύπρος ἀνέδειξεν Ἁγίους οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν καὶ βυζαντινὴν περίοδον ἀλλὰ καὶ εἰς νεωτέρους χρόνους. Οὕτω κατὰ τὴν περίοδον τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Κύπρῳ (1191-1571) ἔχομεν τοὺς δεκατρεῖς μάρτυρας τῆς Μονῆς Καντάρας, οἵτινες ὑπερασπιζόμενοι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ὑπέστησαν τῷ 1231 μαρτυρικὸν θάνατον, ὡς καὶ τὸν Ὅσιον Θεοφάνην, Ἐπίσκοπον Σολέας, ἀκμάσαντα περὶ τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας (1571-1878) ἔχομεν τοὺς νεομάρτυρας Γεώργιον καὶ Πολύδωρον, ὑποστάντας μαρτυρικὸν θάνατον, διότι δὲν ὑπέκυψαν εἰς τὸν ἐκβιασμὸν ὅπως ἀπαρνηθῶσι τὸν Χριστιανισμὸν καὶ προσέλθωσιν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, ὡς καὶ τὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος ἐν ὀσιότητι βίου τελευτήσαντα Μητροπολίτην Πάφου Πανάρετον.

Οὕτω καθ' ἅπασαν τὴν μεταχριστιανικὴν αὐτῆς ἱστορίαν ἡ Κύπρος ἀνέδειξεν Ἁγίους, οἵτινες ἠγωνίσαντο τὸν «ἀγῶνα τὸν καλόν» καὶ ἐλάμπρυναν τὴν κατὰ Κύπρον Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου. Ἀπαριθμοῦμεν κατωτέρω τοὺς Κυπρίους Ἁγίους, τῶν ὁποίων κατάλογον συνετάξαμεν ἐκ διαφόρων πηγῶν (7):

[Διαβάστε στὴν πιο κάτω διεύθυνση τὸν κατάλογο τῶν αγίων τῆς Κύπρου]

http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/agiologion/kypros_h_agia_nhsos.htm

Σημειώσεις

1. Ἡ λέξις Ἀσπελία παράγεται πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀθροιστικοῦ α καὶ τῆς αἰολικῆς λέξεως σπέλος ἢ σπέλιος, ἀντιστοιχούσης πρὸς τὴν ἀττικὴν λέξιν ψέλιον, κοινῶς βραχιόλιον. Ὅθεν, μεταφορικῶς, Ἀσπελία σημαίνει τὴν κατάκοσμον ἢ τὴν πλουσίαν.
2. Λεοντίου Μαχαιρᾶ, Χρονικὸν Κύπρου, ἔκδοσις ὑπὸ R.M.Dawkins, Leontios Makhairas- Recital concerning the Sweet Land of Cyprus entitled «Chronicle», Oxford 1932, τόμ. I, σ. 28.
3. Α. Παπαγεωργίου, Ἡ Παλαιοχριστιανικὴ καὶ Βυζαντινὴ τέχνη τῆς Κύπρου, Λευκωσία 1966.
4. Acta Sanctorum, Novembris, τόμ. IV, σ. 637-639.
5. V. Laurent, La vie merveilleuse de St. Pierre d' Atroa, Bruxelles 1956, σ. 101.
6. Σημαντικὴν ὥθησιν εἰς τὰς περὶ τὴν Κυπριακὴν Ἀγιολογίαν ἐρέυνας ἔδωσεν ὁ Κύπριος καθηγητὴς Χαρίλαος Παπαϊωάννου, ὅστις, εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ

μεταφρασθεῖσαν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου τοῦ John Hackett, συνεπλήρωσε τὸν ὑπὸ τοῦ Hackett καταρτισθέντα κατάλογον Κυπρίων Ἀγίων (Πρβλ. John Hackett-Χ. Παπαϊωάννου, Ἱστορία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, τόμ. Β΄, Πειραιεὺς 1927). Ἀξιόλογος ἐπίσης διὰ τὴν Κυπριακὴν Ἀγιολογίαν ὑπῆρξεν ἡ προσφορὰ τοῦ καθηγητοῦ Σίμου Μενάρδου καὶ τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Συκουτρῆ. Μελέτας ἢ κείμενα Ἀκολουθιῶν Κυπρίων Ἀγίων μετὰ εἰσαγωγῆς ἐδημοσίευσαν οἱ Κ. Σάθας, πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης, Λ. Πιερίδης, Χ. Παπαδόπουλος, Ν. Κυριαζῆς, Λ. Φιλίππου, Κ. Σπυριδάκης, Ν. Κληρίδης, Γ. Παπαχαραλάμπους, Π. Κυρμίτσης, Α. Ἰντιάνος, Κ. Χατζηψάλτης, Α. Παπαγεωργίου, Ι. Τσικνόπουλλος, Α. Μιτσιδης, Κ. Κύρρης, Κίτρος Βαρνάβας, Ἰωάννης Ἀγιορείτης κ.ἄ.

7. Ἐν τῶν προβλημάτων τῆς Κυπριακῆς Ἀγιολογίας εἶναι τὸ τῶν λεγομένων Ἀλαμάνων Ἀγίων. Τέσσαρες Ἅγιοι τῆς Κύπρου, ὁ Ἅγ. Κενδέας, ὁ Ἅγ. Θεράπων, ὁ Ἅγ. Αὐξέντιος καὶ ὁ Ἅγ. Ἀναστάσιος, ἀναφέρονται εἰς τὰ συναξάρια τῶν μὲ τὸ ἐπίθετον Ἀλαμάνος. Λαβὼν ἐκ τούτου ἀφορμὴν ὁ Κ. Σάθας ἐδημοσίευσεν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον *Vie des Saints Allemandes de l'Eglise de Chypre*, εἰς τὸ περιοδικὸν *Archives de l'Orient Latin*, τόμ. II,2 (1883), σ. 405-426. Εἰς τὴν ὡς ἄνω μελέτην, ἔνθα δημοσιεύει τοὺς βίους τῶν Ἀγ. Θεράποντος, Ἀγ. Αὐξεντίου, Ἀγ. Κενδέου, Ἀγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἀγ. Ἀναστασίου, ἰσχυρίζεται, ὅτι οἱ τριακόσιοι Ἅγιοι, οἵτινες ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Λεοντίου Μαχαιρᾶ ὡς ἐκ Παλαιστίνης καταφυγόντες εἰς τὴν Κύπρον, ἦσαν Ἀλαμάνοι. Ἡ ἄποψις αὕτη τοῦ Κ. Σάθα δὲν δύναται νὰ εὐσταθήσῃ, διότι δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἱστορικῶν πηγῶν. Ὁ Λεόντιος Μαχαιρᾶς, καίτοι περιλαμβάνει εἰς τὸ Χρονικὸν του τοὺς ὡς ἄνω Ἅγίους, δὲν ὀνομάζει τούτους Ἀλαμάνους, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς αὐτοὺς ὡς ἐλθόντας μετ' ἄλλων (ἀνερχομένων εἰς τριακόσιους) ἐκ Παλαιστίνης εἰς Κύπρον λόγῳ διωγμῶν ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Τὰ συναξάρια, εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται μνεῖα τῶν Ἀλαμάνων ἢ τῆς Ἀλαμανίας, εἶναι λίαν μεταγενέστερα, χρονολογούμενα εἰς τὸν 18ον καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος.

<https://bit.ly/2Y7Tclq>